

Tanévnyitó rektori beszéd

2025 szeptember

*Főtiszteletű Püspök úr,
Főgondnok urak,
Tanácsos úr,
Konzul úr,
Rektorhelyettes úr,
Dékánhelyettes asszony,
Tisztelt akadémiai közösség!*

Emberi természetünk része, hogy szeretjük a sikert, a csillogást, hízeleg lelkünknek, ha környezetünk elismeréssel szól munkánkról, megvalósításainkról. A tanévnyitó előadás is részben erről fog szólni, előjáróban azonban elmondom, hogy miután elég sokat dolgoztam az előadás szövegén, gondoltam, hogy lépést tartok a korral, ezért tegnap megkérdeztem a mesterséges intelligenciát, hogy milyennek tartja az elkészült beszédet. A következő sommás választ kaptam: A beszéd alapvetően jó szándékú, de szerkezetében és hangsúlyaiban alkalmatlan egy tanévnyitó ünnepségre.

Hiúságom romjain megállva nem tehetek mást, mint hogy felolvasom azt az alapvetően jó szándékú, de tanévnyitóra alkalmatlan beszédet, amelyet a száznegyven évvel ezelőtt született Bors Mihály unitárius alapítványtevő életútjára építettem.

A csikszentkirályi Bors család római katolikus eredetű. Mihály apja kétszer kötött házasságot, Mihály és testvérei a második házasságból születtek. Gyermekek és ifjúkora nem volt felhőtlen, étletét a feldolgozatlan transzgenerációs családi traumák szőtték át. Nővére szellemileg sérült volt, állandó gondozásra szorult. Bátyja a szépreményű és ünnepeelt jogász, öngyilkos lett, szíven lőtte magát.

Mihály a kolozsvári unitárius kollégiumban tanult, majd 1902 őszén beiratkozott a Kolozsmonostori Gazdasági Tanintézetbe. Tanulmányai befejezése után átvette apja birtokait és gazdálkodni kezdett.

Élettörténete Jókai regényeibe is illene: magyar „nábob” alkat, erdélyi kiadásban. A szélsőségek embere, akit dzsentrí életstílusáért elítélték, de bőkezű adományaiért az egekig magasztaltak. Ma már kevesen tudják, hogy az Erdélyi Kárpát Egyesület az általa adományozott telken építtette a tordai hasadék bejáratánál a ma is ismert turista menedékházat.

Bors Mihály üzletemberként sikeres volt: nevéhez fűződik egyebek mellett a tordai cementgyár alapítása, a várfalvi villamosművek megépítése, s a szindi és mezőcsányi mintagazdaság létrehozása. A korabeli sajtó havi bevételeit százezer lej fölé becsülte. Ez a jó módon élő üzletember végrendeletében egyetlen örökösévé az unitárius egyházat tette. Ingó és ingatlan vagyona mai értékben mintegy egymillió dollárt ért. Szándéka az volt, hogy

vagyonának jövedelméből „erős és egészséges gondolkodású”, öntudatos unitárius nemzedéket neveljenek üzleti és kereskedelmi pályákra.

1937 januárjában rettenetes hír járta be az erdélyi sajtót. Szindi otthonában Bors Mihály vadászfegyverével föbe lőtte magát. Az öngyilkosság okait sokan és sokat találgatták...

Díszes ravatalánál, a szindi unitárius templomban hét beszéd hangzott el, ezek közül az Erdélyi Kárpát-Egyesült nevében felszólaló Tavaszy Sándor teológiai tanár búcsúztatóját emelem ki, mert úgy gondolom, hogy ő jellemezte legtalálóbban az elhunytat. Beszédében hangsúlyozta, hogy akik igazán ismerték Bors Mihályt, azok a külső látható emberen túl, ismerték a belső embert is, azt, aki tele volt, tiszta indulattal és nemes szívjósággal, de tragikus ellenmondásokkal is.

„Bors Mihályt úgy ismertük meg, mint aki álomlátó, alkotó lélek volt. Mintagazdaságai, faiskolái, rózsakertjei, kőbányái azt bizonyítják, hogy tudott számolni az élet valós erőivel, de azt is, hogy mindig szeretett messzebb nézni, szeretett az alkotások terén álmokat látni. (...) Elmondhatjuk, hogy élete folytonos menekülés volt. Menekült minden emberi nagyképűség elől s ezért telt el, csupa önvédelemből, nyakassággal és makacssággal. Menekült minden hazugság elől s ezért telt meg lelke bizalmatlansággal. Menekült a csupa külsőségekbe merült élet elől s mert nem tudta a belső erőit kibontakoztatni, ezért mulatozó kedvébe temette el lelke kízó fájdalmait. És menekült a nagy magányosságtól, hogy felejtse keménységét, bizalmatlanságát és búbánatát.”

Tavaszy Sándor szavai mögött egy örökösen vívódó és a valóságtól menekülő ember lelki alkata rajzolódik ki. Bors Mihály a családi traumák és személyes gyengeségei elől mindig valamibe belemenekült. Csak találgathatjuk, hogy a tehetséges vállalkozó miért nem volt elég erős, miért nem tudta feldolgozni családi traumáit, s miért menekült a pénz s dzsentrizmusba.

Bors egy tál lencséért, eladta vagyona legértékesebb részét: a tordai cementgyárnak nyersanyagot szállító bányáit. Részvényeit a belga illetőségű „Solvay Művek” vásárolta fel havi százezer lej életjáradékért. Öngyilkosságával ez természetesen megszűnt. Az ipari vállalkozások mellett jelentős mezőgazdasági birtokok is a tulajdonában voltak, de a megmaradt vagyon csak hosszú pereskedés után, jelentősen megcsappanva került az egyház birtokába. Eredeti rendeltetési célját, a tehetséges unitárius ifjak gazdasági és kereskedelmi pályára nevelését, nem tölthette be.

A második bécsi döntés után a teljes vagyon dél Erdélyben, azaz Romániában maradt. Az egyház házi kezelésben próbált gazdálkodni, de minden próbálkozása kudarcot vallott. Végül az államosítástól való félelem miatt a birtokokat rendre eladták a helybéli román bérlőknek. Az egyházvezetők félelme nem volt alaptalan, ami földterület az egyház birtokában maradt, azt államosították. A szindi udvarházból termelőszövetkezeti iroda lett, a gyümölcsös, a faiskola és a gazdasági épületek a kollektív birtokába, a bányák pedig a tordai cementgyár fennhatósága alá kerültek.

A még meglévő ipari létesítmények, a várfalvi villamosművek és a gipszgyár is hasonló sorsra jutottak.

Az 1970-es évekre Bors Mihály emléke feledésbe merült, sírját benőtte a gaz. Erdő János érdeme, hogy 1986-ban egy egyszerű síremlékét állíttattak az alapítványtevő emlékére születésének 100. évfordulóján.

Bors Mihály élete és öröksége egyszerre tanmese és intő jel. Életútjából egy összetett személyiség rajzolódik ki: egyszerre volt „álomlátó, alkotó lélek”, önzetlen alapítványtevő és vagyonát felelőtlenül eltékozló dzsentrí.

Tavaszy Sándor jó lélekismerő volt, hiszen Bors Mihály látványos gesztusai mögött észrevette a mélyen sérült embert. A turista menedékház építtetése, a mintagazdaságok, faiskolák, rózsakertek a mészkőbányák azt bizonyítják, hogy Bors számolt az élet valós erőivel. Ugyanakkor életstílusa és válópere az ellenkező irányba mutatnak: nem a valós élettel számolt, hanem menekült. Ez a menekülés pedig nem egyszerű könnyelműség és felelősségelhárítás volt, hanem kétségbeesett gesztus. Menekült elhibázott élete elől. Végrendeletével próbálta meg jóvá tenni azt, amit elrontott. Bors Mihálynak nem volt elég ereje és akarata belső emberét kibontakoztatni, életét megváltoztatni. Nemeslelkű végrendelete szép erkölcsi gesztus volt, de a politikai és gazdasági kontextus miatt célját nem érthette el.

A múlt tapasztalataiból okulva azt szeretném, ha a Protestáns Teológiai Intézet olyan lelki közösség lehetne, ahol a látványos sikerek mögött észrevennénk a megértésre és szeretetre szomjazó embereket. Azt szeretném, ha a számokban értékelhető akadémiai teljesítmény mellett, a statisztikákban ki nem mutatható emberségesség jellemezne mindannyiunkat. Azt szeretném, ha szerepeink és álarcaink mögül néha-néha kilépnénk. Azt szeretném, hogy hallgatóink megérezzék, hogy értük vagyunk, hogy nem a QR kódok, nem a Neptun és nem a tanulmányi szerződés a legfontosabb, hanem az, hogy őszintén szembenézzünk önmagunkkal. Azt szeretném, hogy hibáink és tökéletlenségünk ellenére teljes erőnkkel, elménkkel és akaratunkkal készüljünk a lelkeszi hivatásra és szolgálatra.

Tisztelt Akadémiai Közösség!

A 2025–2026-os tanév küszöbén megállva hálaadással tekintünk vissza az elmúlt időszakra és reménységgel fordulunk a jövő felé, hiszen a júliusi és szeptemberi felvételi vizsgák során tizenhárman nyertek felvételt az első évfolyamra. Örömmel jelenthetem, hogy új hallgatóink között tízen két erdélyi és három királyhágómelléki református, egy evangélikus és két unitárius ifjú nyert felvételt közösségünkbe. Tizennégy férfi és négy nő hallgató gazdagítja tehát elsőéves évfolyamunkat.

Teljes hallgatói létszámunk alapképzésen nyolcvan, magiszterképzésen huszonöt, összesen 105 fő. Fenntartó egyházaink szerint megoszlásban az EREK ötvenkettő, a KREK harminchárom, a MUE tizennégy, míg a RELE hat hallgatót ad közösségünknek.

1990 óta ez a legkisebb hallgatói létszám intézetünkben. Az aggasztó demográfia adatok és a létszámcsökkenés nemcsak intézetünket, hanem más teológiai képzéseket és az erdélyi magyar felsőoktatást is érinti napjainkban. Éppen ezért különösen értékesek vagytok, ti, akik igent mondtatok erre a hivatásra.

Tanári karunk

Örömmel köszöntjük körünkben Benkő Tímea tanárnőt. Hálával fogadjuk visszatérését, és imádságainkban kísérjük, hogy az Úr adjon neki erőt és egészséget szolgálatának folytatásához.

Adminisztratív okok folytán az újszövetségi tanszékre kiírt versenyvizsgát júliusban nem tudtuk megtartani, azonban reményeink szerint hamarosan sor kerül rá. Addig is köszöntjük Éles Éva tanárnőt, aki az oktatás mellett a bentlakásfelelősi teendőket is magára vállalta. Bölcsességet, jószágot és az ifjúság neveléséhez szükséges mértéktartó szigorúságot kérünk számára a mindenható Istentől.

Kolumbán Vilmos püspök úr kérésére mandátuma idejére felfüggesztettük professzori állását, ugyanakkor mindkét félévben óraadói minőségben szolgálni fogja közösségünket. Ezúton is köszönjük munkáját.

A református egyházi kánonok értelmében püspök úr Tasnádi István személyében nevezte meg ideiglenes helyettesét, akit asszisztensi minőségben alkalmaztunk. Kérem a tiszteletes ifjúságot, hogy fogadják bizalommal és szeretettel új tanárunkat, aki az egyetemes egyház-történetet és a magyar irodalmat fogja tanítani. Isten hozott, István!

Hálásak vagyunk társult oktatóinknak és óraadóinknak, akik munkájukkal támogatják nevelői és oktatói hivatásunkat, és ugyanilyen elismeréssel gondolunk az irodai és kisegítő személyezetre, akik nélkül intézetünk nem működhetne.

Az akadémiai év feladatai

Az előttünk álló tanév munka- és tanrendje intézetünk honlapján megtalálható, alapos tanulmányozását ajánlom minden kollégám és a tiszteletes ifjúság figyelmébe.

Minden rektori jelentésben elhangzik, hogy a következő tanévben számítunk a minőségellenőrző bizottság látogatására. Ez nem fenyegetés, hanem tény. Örömmel jelentem, hogy a doktori iskola akkreditációjához szükséges dokumentációt benyújtottuk. A dokumentáció összeállításáért, az áldozatos és precíz munkáért illesse köszönet e helyről is Balogh Csaba prorektor urat.

Az akkreditációs feladatok ezzel nem érnek véget. 2026. március 31-ig el kell készíteni és be kell nyújtani az intézeti akkreditációhoz szükséges dokumentációt. Köszönöm előre is minden kollégának, hogy az ezzel járó feladatokat a szükséges komolysággal kezelik, és számíthatunk közreműködésükre. Az intézményi akkreditáció után az alapképzés következik, az előttünk álló tanévben tehát három alkalommal számíthatunk a minőségellenőrző

bizottság látogatására. Erőnk feletti munka ez, de Isten és támogatóink segítségével reméljük, hogy sikerül.

Záró gondolatok

Köszönjük fenntartó egyházaink, hogy mind anyagi, mind erkölcsi támogatásukkal lehetővé teszik intézetünk működését. Továbbra is szíves figyelmüket és jóindulatú támogatásukat kérjük.

Kérjük a konzul urat, hogy tolmácsolja köszönetünket Magyarország kormánya felé is, hogy lelkészképzésünket a stratégiaiag fontos nemzeti intézmények sorában kezeli és támogatja.

Isten áldását kérve intézetünkre, fenntartó egyházainkra, oktatóinkra, munkatársainkra és hallgatóinkra, a 2025–2026-os tanévet ezennel megnyitom.

Isten áldása legyen közös munkánkon!